

Πότε δημιουργείται η ψυχή; Θεωρήσεις για την εμβρυοκτονία

[Ορθοδοξία](#) / [Ηθική](#)

[Δημήτρης Ξεσφύγγης](#), Θεολόγος

Ολοκληρώνουμε σήμερα την ενδιαφέρουσα μελέτη του θεολόγου κ. Δημήτρη Ξεσφύγγη, για το ζήτημα της ψυχής και της εμβρυοκτονίας, μέσα από το πρίσμα της εκκλησιαστικής παράδοσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΧΡΟΝΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

1) Ο χρόνος δημιουργίας της ψυχής στην Π. Διαθήκη και οι απόψεις των Πατέρων.

Ο χρόνος δημιουργίας της ψυχής και η ένωσή της με το σώμα είναι ένα κεφάλαιο που έχει προβληματίσει και θα προβληματίζει. Επ' αυτού του ζητήματος δεν έχουμε αποκεκαλυμμένη αλήθεια από το Θεό, δηλαδή δόγμα, αλλά θεολογικές γνώμες και θεωρίες.

Ξεκινώντας από την Αγία Γραφή και συγκεκριμένα από το κεφάλαιο της διηγήσεως περί δημιουργίας του ανθρώπου (Γεν. 1,26) «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν», παρατηρούμε ότι δεν γίνεται καμία αναφορά μεταξύ σώματος και ψυχής. Στηριζόμενοι σ’ αυτό το χωρίο είναι δυνατόν να καταλήξουμε σ’ ένα ασφαλές συμπέρασμα και να πούμε ότι στη συγκεκριμένη διήγηση εξάιρεται το δισύνθετο του ανθρώπου,[20] ως ψυχοσωματική οντότητα. Ἄρα ταυτόχρονη δημιουργία ψυχής και σώματος.

Εν συνεχείᾳ στο Γεν.2,7 γίνεται αναφορά και πάλι στη δημιουργία του ανθρώπου αλλά πιο λεπτομερῆς «Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν». Εκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι δημιουργήθηκε πρώτα το σῶμα και ἔπειτα ἡ ψυχὴ. Στην πραγματικότητα ὁμως δεν πρόκειται για δύο ξεχωριστὲς ἐνέργειες του Θεοῦ, διότι ἔτσι υποβιβάζεται ἡ ψυχὴ ως κατώτερη του σώματος ἀφού δημιουργήθηκε μετὰ ἀπὸ αὐτό. Ἄρα το «ἔπλασεν» και «ἐνεφύσησεν» δηλώνουν δύο ταυτόχρονες ἐνέργειες του Θεοῦ.[21] Ἐχοντας ὑπόψη τὴ διδασκαλία του Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης και συγκεκριμένα στο ἔργο του περί κατασκευῆς του ἀνθρώπου, στο ὁποῖο ἀναλύει και τὸ προαναφερθέν χωρίο, ἀναφέρει ὅτι ψυχὴ και σῶμα ἔρχονται ταυτοχρόνως στην ὑπαρξὴ γιατί εἴν προηγείτο τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συστατικά θα υποβιβαζόταν ως ἐλλιπὴς ἡ δύναμη του δημιουργοῦ, και αὐτό γιατί

θα αποδεικνυόταν ανίκανος να δημιουργήσει ταυτόχρονα τα δύο στοιχεία, σώμα και ψυχή.

Στην Παλαιά Διαθήκη συναντάμε άλλο ένα χωρίο, το οποίο αναφέραμε και προηγουμένως, ερμηνεύοντας τον β' κανόνα του Μ. Βασιλείου. Πρόκειται για το Έξοδος 21, 22-25, με το οποίο είναι εύκολο να οδηγηθούμε σε λανθασμένα συμπεράσματα. Σύμφωνα μ' αυτό το χωρίο το κυοφορούμενο πότε αναφέρεται μεμορφωμένο και πότε άμορφο. Έτσι μπορούμε κάνοντας ένα απλό συλλογισμό να πούμε ότι το μεμορφωμένο έχει ψυχή και το άμορφο δεν έχει. Αλλά και πάλι οδηγούμαστε σε αδιέξοδο αφού δεν μπορούμε να ορίσουμε το χρόνο δημιουργίας της ψυχής. Την άποψη αυτή στήριζαν οι Τερτυλλιανός και Αυγουστίνος πράγμα που δεν δέχεται ο Μ. Βασίλειος στον β' κανόνα του.

2) Οι θεωρίες περί δημιουργίας της ψυχής ανά τους αιώνες.

Όπως αναφέραμε στο εισαγωγικό μας σημείωμα για τη δημιουργία της ψυχής δεν έχουμε δόγμα αλλά διάφορες γνώμες και θεωρίες. Οι θεωρίες αυτές είναι οι εξής:

α. Θεωρία περί προϋπάρξεως των ψυχών.

Κατ' αυτή τη θεωρία, την οποία υιοθέτησαν ο Πλάτωνας, ο Φίλωνας, ο Ωριγένης και άλλοι, οι ψυχές δημιουργήθηκαν προ πάντων των αιώνων αλλά για λόγους ηθικής τους πτώσεως φυλακίζονται κατά κάποιο τρόπο στο σώμα. Η θεωρία αυτή της προϋπάρξεως των ψυχών κατέρρευσε με τη διδασκαλία του Γρηγορίου Νύσσης και επικυρώθηκε με την Ε' Οικουμενική Σύνοδο στα πλαίσια της καταδίκης των κακοδοξιών του Ωριγένη.

β. Θεωρία περί δημιουργίας των ψυχών.

Κατ' αυτή οι ψυχές δημιουργούνται αμέσως από το Θεό κατά σύλληψη του ανθρώπου. Η θεωρία αυτή είναι δύσκολο να γίνει αποδεκτή διότι κατ' αυτήν ο Θεός συνεχίζει να είναι δημιουργός ενώ κατά την Αγία Γραφή «Κατέπαυσεν από πάντων των έργων αυτού τη ημέρα την εβδόμη». Άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα προς αποδοχή της θεωρίας αυτής είναι το ότι η μετάδοση του προπατορικού αμαρτήματος γίνεται από το Θεό. Αυτή η θεωρία συναντάτε κυρίως στους δυτικούς και μάλιστα γίνεται δεκτή και από τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία, διότι ευνοεί το δόγμα της περί ασπίλου συλλήψεως της Θεοτόκου. Ένας από τους μεγαλύτερους θιασώτες της θεωρίας αυτής ήτανε και ο Πάπας Πίος ο ΙΒ'.

γ. Θεωρία περί μεταφυτεύσεως των ψυχών.

Κατ' αυτή οι ψυχές φύονται από τους γονείς στα τέκνα βάση της κληρονομικής

διαδοχής αλλά και με την ευλογία του Θεού σύμφωνα με το αυξάνεσθε και πληθύνεσθε. Αυτή είναι η επικρατέστερη θεωρία μέχρι σήμερα την οποία δέχεται και ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης.[22]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A) Σύμφωνα λοιπόν με τις ανωτέρω παρατηρήσεις, περί εμβρυοκτονίας, στους κανόνες της Εκκλησίας, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα:

- Οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν κάνουν διάκριση μεταξύ αμβλώσεως και εκτρώσεως, όπως γίνεται με την επιστήμη της ιατρικής η οποία τα διαχωρίζει.
- Στους Ιερούς Κανόνες, με πρωτοπόρο το Μ. Βασίλειο, δεν γίνεται διάκριση μεταξύ μεμορφωμένου και άμορφου εμβρύου κάτι το οποίο συναντάμε στην Παλαιά Διαθήκη.
- Οι Ιεροί Κανόνες καταδικάζουν την άμβλωση - έκτρωση ως φόνο και μάλιστα την εντάσσουν στους εκουσίους και θεληματικούς φόνους.
- Οι ποινές που επιβάλλουν έχουν χαρακτήρα κατ' εξοχήν σωτηριολογικό. Αυτό φαίνεται και από το ότι παρ' όλο που χαρακτηρίζεται ως εκούσιος φόνος η άμβλωση, επιβάλλονται ποινές περί ακουσίου φόνου. Εδώ φανερώνεται και η λεγόμενη οικονομία των Ιερών Κανόνων.
- Η ποινή είναι δυνατόν να τροποποιηθεί ανάλογα με τη μεταμέλεια ή όχι του πιστού «...ὀρίζειν δὲ μὴ χρόνω, ἀλλὰ τρόπῳ τῆς μετανοίας τὴν θεραπείαν».[23]

B) Με βάση τα προαναφερόμενα περί του χρόνου δημιουργίας της ψυχής και έχοντας ως σημείο αναφοράς τη διδασκαλία του Αγίου Γρηγορίου Νύσσης μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποια ασφαλή συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα αυτά είναι τα ακόλουθα:

- Εάν η ψυχή εδημιουργείτο μετά το σώμα αυτό θα σήμαινε ότι κατασκευάστηκε για χάρη του σώματος, πράγμα που σημαίνει ότι η ψυχή είναι κατώτερη από τα σώμα.
- Εάν ο άνθρωπος ερχόταν στην ύπαρξη σε στάδια αυτό θα αποτελούσε προσβολή της Θεϊκής δύναμης αφού ο Θεός θα χρειαζόταν δύο στάδια για τη δημιουργία του ανθρώπου.

- Με τη σταδιακή δημιουργία του ανθρώπου διασπάται η ψυχοσωματική του ενότητα, αφού ο ίδιος ο άνθρωπος θα αποδεικνυόταν προγενέστερος και μεταγενέστερος του εαυτού του.

- Σώμα και ψυχή έχουν μία κοινή και ταυτόχρονη αρχή της υπάρξεώς τους το αρχικό θείο θέλημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΠΗΓΑΙ

Π.ΔΙΑΘΗΚΗ, υπό Alfred Rahlfs, εκδ. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ ΠΡΟΔ., Κώδικας Ιερών Κανόνων(Κείμενο - Ερμηνεία - Σχόλια) και Εκκλησιαστικών νόμων, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006³.

ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ - ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηός τῆς Μιάς, Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας, ἥτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι κανόνες... ἐρμηνευόμενοι, εκδ. Βασ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1998.

Γ.Α.ΡΑΛΛΗ - Μ.ΠΟΤΛΗ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ιερῶν κανόνων τῶν τε Ἁγίων καὶ Πανευφήμων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ιερῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος Ἁγίων Πατέρων, ἐκδοθέν, συν πλείσταις ἄλλαις τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν διεπούσαις διατάξεσι, μετὰ τῶν ἀρχαίων ἐξηγητῶν, καὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων, τ. Α-ΣΤ, Ἀθήναι 1852-1859, εκδ. Γρηγόρη, Φωτοτυπικὴ Ανατύπωσις, Αθήνα 1992.

B. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία «Οι Έλληνες», Αριστοτέλης, Ἄπαντα, Τόμος 3, Πολιτικά 3, εκδ. Κάκτος.

ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Ν., Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας, Πανεπιστημιακαὶ Παραδόσεις Δογματικής, Αθήναι 2001².

ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ Π., Η απόπειρα Εκκλησιαστικού εγκλήματος, Μελέτη νομοκανονική και ιστορικοσυγκριτική, διατριβή επί διδακτορία, Αθήναι 1978.

RONAN O'RAHILLY - FABIOLA MÜLLER, Εμβρυολογία και Τερατολογία του Ανθρώπου, Μετάφραση - Επιμέλεια, Αζαρίας Καραμανλίδης - Γιάννης Σιατίτσας, εκδ. Π.Χ. Πασχαλίδης, Αθήνα 2000².

[20] Για το δισύνθετο του ανθρώπου βλ. Ν. Μητσοπούλου, Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας, Πανεπιστημιακαί Παραδόσεις Δογματικής, Αθήναι 2001², σελ.180-182.

[21] Ό.π., σελ. 183-184.

[22] Ό.π., σελ.189-191.

[23] Ρ.Π.Δ΄, σελ. 96.

<http://bit.ly/1dKiPKA>